

ТОВАРОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК**Баранова І. І., Бреусова С. В.***Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна**Кафедра товарознавства*

breusova@ukr.net

Дієтичні добавки є одним з найважливіших профілактичних і лікувальних засобів, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я населення. Слово «дієта» в перекладі з грецького означає «спосіб життя, режим харчування». Неправильне харчування призводить до зниження працездатності, ослаблення організму і стійкості до різних зовнішніх впливів, а пізніше і до хронічних захворювань. Переїдання, особливо на тлі зниження рухової активності, сприяє зайвої повноті вже в молодому віці, а в подальшому позначається на роботі серця і судин, вражає печінку, викликає патологічні зміни в суглобах і хребті, призводить до діабету і багатьох інших хвороб.

На основі даних про особливості обміну речовин, стан органів та систем конкретного хворого призначається певна кількість харчових речовин, підбираються продукти, методи їх кулінарної обробки і відповідний режим харчування. Дієтичне харчування повинно бути суто індивідуальним, забезпечувати травлення при порушенні функції травної системи, враховувати взаємодію харчових речовин в організмі, стимулювати відновлювальні процеси в органах і тканинах, компенсувати втрати харчових речовин організмом хворого [1].

Метою досліджень є товарознавчий аналіз дієтичних добавок, їх призначення, споживчі властивості.

У даній роботі використовувались наступні методи досліджень: інформаційні, засновані на дослідженні наукової літератури, матеріалів Інтернет – ресурсів і власні висновки.

Дієтичні добавки випускають у вигляді наступних фармацевтичних форм: порошків, таблеток, капсул, сиропів, екстрактів, настоїв, концентратів із рослинної, тваринної або мінеральної сировини, виготовлених хімічним та біотехнологічним способами.

Можна виділити три групи дієтичних добавок: нутрицевтики, еубіотики, парафармацевтики. Нутрицевтики – це есенціальні біологічно активні речовини, які застосовуються для корекції хімічного складу раціону людини. Парафармацевтики – це біологічно активні речовини, які володіють певною фармакологічною активністю та застосовуються для підтримки у фізіологічних межах функціональної активності органів та систем, профілактики патологічних станів та допоміжної терапії. Еубіотики (пробіотики) – біологічно активні добавки, які містять живі мікроорганізми та нормалізують мікрофлору кишківника. Біологічно активні добавки створюються на основі загальновідомих нутрієнтів, які довгий час застосовувалися в медичній практиці (вітаміни, мінеральні речовини, продукти переробки рослин та життєдіяльності мікроорганізмів тощо).

Також дієтичні добавки умовно об'єднують в 2 групи. 1-ша група використовується при захворюваннях шлунково-кишкового тракту, порушення акту жування і ковтання і в післяопераційному періоді; 2-га група – при захворюваннях, пов'язаних з порушенням обміну речовин (атеросклероз, цукровий діабет, ниркова недостатність, ожиріння і ін.). Умовність такого угруповання продуктів впливає з можливості використання деяких з них при захворюваннях, включених в обидві групи, а деяких одночасно і як продуктів дитячого харчування [1].

Міжнародні стандарти на харчові добавки та домішки визначаються Об'єднаним комітетом експертів Міжнародної сільськогосподарської організації (JECFA) і Кодексом Аліментаріус (Codex Alimentarius), прийнятому Міжнародною комісією ФАО / ВООЗ і обов'язковим до виконання країнами, що входять до ВТС.

Біологічно активні добавки з'явилися в Україні близько 10 років тому. Сьогодні населенню України пропонують свою продукцію понад 200 фірм-виробників. Володіючи таким арсеналом БАД, лікар може вводити їх у раціон дієтичного чи раціонального харчування для оптимізації обмінних процесів та функцій організму людини з урахуванням стану її здоров'я.

У ст. 1 Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» [2] БАД трактується як спеціальний харчовий продукт, призначений для вживання або введення в межах фізіологічних норм до раціонів харчування чи харчових продуктів з метою надання їм дієтичних, оздоровчих, профілактичних властивостей, для забезпечення нормальних та відновлення порушених функцій організму людини.

З 20 вересня 2015 роки через зміни до Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» [5] еквівалентом терміну біологічно активна добавка є термін дієтична добавка та визначений, як харчовий продукт, що споживається у невеликих визначених кількостях додатково до звичайного харчового раціону, який є концентрованим джерелом поживних речовин, у тому числі білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мінеральних речовин (цей перелік не є виключним).

У Сполучених Штатах Америки застосовуються терміни «food supplement» або «dietary supplement», що перекладається як добавка до їжі або дієтична добавка, самі ж біологічно активні добавки визначаються як «продукти, призначені для підтримки функцій організму, але не для діагностики та лікування захворювань або ослаблення їхніх симптомів».

Дієтичні добавки (ДД) як вітчизняного, так і іноземного виробництва підлягають обов'язковій санітарно – епідеміологічній експертизі, проведення якої здійснюється згідно з «Тимчасовим порядком проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи» [4].

Пакування дієтичних добавок повинне забезпечувати збереження і якість їх на всіх етапах обороту.

При пакуванні дієтичних добавок повинні використовуватися матеріали, дозволені для використання в установленому порядку для контакту з харчовими продуктами або лікарськими засобами.

Вимоги до інформації, нанесеної на етикетку ДД, встановлюються відповідно до чинних законодавчих і нормативних документів, що регламентують винесення на етикетку інформації для споживача. Інформація про ДД повинна містити: назву ДД, склад ДД, кількість окремих інгредієнтів, кількість харчового продукту у встановлених одиницях виміру, часові характеристики придатності, умови зберігання, умови та рекомендації використання, найменування та місцезнаходження і номер телефону виробника або гарячої лінії, фактичну адресу, найменування та місцезнаходження і номер телефону підприємства, яке здійснює функції щодо прийняття претензій від споживача, у разі якщо цим підприємством не є виробник, номер партії виробництва, інформацію про генетично модифіковані організми в складі харчового продукту (відповідно до чинного законодавства), інформацію щодо місця походження для харчових продуктів, які лише упаковані або розфасовані в Україні, якщо відсутність такої інформації може ввести в оману споживача, поживну (харчову) цінність із позначенням кількості білків, вуглеводів та жирів у встановлених одиницях виміру на 100 г (100 мл) харчового продукту та енергетичну цінність (калорійність) виражену в кДж та/або ккал на 100 г (100 мл) харчового продукту, застереження щодо споживання харчового продукту певними категоріями споживачів (дітьми, вагітними жінками, літніми людьми, спортсменами та алергіками), позначення знака для товарів і послуг, за яким харчовий продукт реалізується (за наявності). Крім того, маркування може містити рекомендації до застосування, якщо за їх відсутності споживач не зможе відповідним чином використовувати продукт харчування [3].

Вимоги до транспортування ДД: транспортні засоби, що використовуються для перевезення ДД, повинні мати санітарний паспорт, виданий в установленому порядку, бути в справному стані, чистими; умови транспортування (температура, вологість) повинні відповідати вимогам нормативної і технічної документації на кожен вид ДД; транспортування термолабільних ДД здійснюється спеціалізованим охолоджуваним або ізотермічним транспортом; ДД транспортуються і зберігаються в первинній, вторинній, груповій тарі, передбаченій чинною нормативною і технічною документацією, яка повинна захищати упаковані ДД від впливу атмосферних опадів, пилу, сонячного світла, механічних пошкоджень; вантажники, а також водії та експедитори, якщо вони здійснюють функції вантажників, повинні мати при собі особисту медичну книжку встановленого зразка; транспортні засоби, що використовуються для перевезення ДД, у міру забруднення піддаються мийці із застосуванням дозволених органами і установами Держсанепідслужби миючих засобів, обробці дезінфікуючими засобами; при транспортуванні ДД повинні бути у наявності товарно-супровідні документи, оформлені відповідно до встановленого порядку.

ДД відноситься до категорії спеціальних харчових продуктів і застосовується для оптимізації раціону сучасної людини з урахуванням рекомендованих норм споживання основних нутрієнтів, для корекції структури харчування населення, а також для профілактики цілого ряду захворювань. Важливість рекомендованого раціону зростає, коли ДД призначається для осіб, що контролюють масу тіла. У такому разі обов'язково доцільно використовувати ДД в поєднанні з дієтичними раціонами зниженої енергетичної цінності. Не менш важливо раціонально поєднувати харчовий раціон і ДД, які призначаються з метою нормалізації або відновлення порушених функцій організму.

Література

1. Диетическое питание. Понятие о диетическом питании, его основные принципы. – Режим доступа : <http://www.bibliotekar.ru/enc-Semya/139.htm> (дата обращения : 09.06.2019). – Название с экрана.
2. Про внесення змін до Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» [Електроний ресурс] : Закон України від 24.10.2002 р. № 191–IV. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-15>. (дата звернення : 10.06.2019). – Назва з екрану.
3. Про затвердження Технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів [Електроний ресурс] : Наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.10.2010 N 487. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0183-11> (дата звернення : 12.06.2019). – Назва з екрану.
4. Про затвердження Тимчасового порядку проведення державної санітарно-гігієнічної експертизи [Електроний ресурс] : Наказ МОЗ України від 09.10.2000 р. № 247. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0004-01> (дата звернення : 10.06.2019). – Назва з екрану.
5. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів [Електроний ресурс] : Закон України від 22.07.2014 р. N 1602-VII із змінами від 18.05.2017 р. № 2042-VIII. – Режим доступу : <https://zakon.help/law/771/97-BP/edition04.04.2018/> (дата звернення : 10.06.2019). – Назва з екрану.